

Sheikh Hasina: Δικτάτορας ή θύμα της εξωτερικής πολιτικής των Η.Π.Α. ;

Ο τίτλος υιοθετεί ένα δίπολο, παρόλαυτα δεν χρειάζεται να συμβαίνει ένα από τα δύο, καθώς μπορούν να συμβαίνουν και τα δύο ταυτόχρονα .

Τι συνέβη και συμβαίνει στο Μπαγκλαντές;

Το Μπαγκλαντές πλέον δεν έχει πρωθυπουργό την Sheikh Hasina. Ύστερα από εβδομάδες κινητοποιήσεων κατά της κυβέρνησης, στις 5 Αυγούστου η πρωθυπουργός του Μπαγκλαντές παραιτήθηκε και έφυγε από την χώρα εν μέσω διαδηλώσεων, κατά τις οποίες καταγράφηκαν πάνω από 200 θάνατοι φοιτητών που είχαν κατακλύσει τους δρόμους και απαιτούσαν μεταρρύθμιση που αφορούσε την κατανομή θέσεων εργασίας στις δημόσιες υπηρεσίες κατά πρώτον, και την παραίτηση της Hasina κατά δεύτερον. Η φυγή της Hasina φέρει ένα απροσδόκητο τέλος στη διακυβέρνηση της μακροβιότερης πρωθυπουργού του Μπαγκλαντές, η οποία βρίσκεται συνεχόμενα στην εξουσία από το 2009, ενώ κυβέρνησε τη χώρα για περισσότερα από 20 χρόνια συνολικά.

Πώς ανήλθε η Sheikh Hasina στην εξουσία;

Γεννημένη σε μουσουλμανική οικογένεια στην Ανατολική Βεγγάλη το 1947, η Hasina είχε την πολιτική στο αίμα της.

Ο πατέρας της ήταν ο Sheikh Mujibur Rahman, ο «Πατέρας του Έθνους» του Μπαγκλαντές, ο οποίος οδήγησε τη χώρα στην ανεξαρτησία της από το Πακιστάν το 1971 και έγινε ο πρώτος πρόεδρος της. Εκείνη την εποχή, η Hasina είχε ήδη αποκτήσει φήμη ως η ηγέτιδα των φοιτητών στο Πανεπιστήμιο της Ντάκα.

Ο πατέρας της δολοφονήθηκε μαζί με τα περισσότερα μέλη της οικογένειάς του σε στρατιωτικό πραξικόπημα το 1975. Μόνο η Hasina και η μικρότερη αδελφή της επέζησαν, καθώς ταξίδευαν στο εξωτερικό εκείνη την εποχή.

Αφού έζησε εξόριστη στην Ινδία, η Hasina επέστρεψε στο Μπαγκλαντές το 1981 και έγινε ηγέτης του πολιτικού κόμματος στο οποίο ανήκε ο πατέρας της, του Awami League. Ένωσε τις δυνάμεις της με άλλα πολιτικά κόμματα για να πραγματοποιήσει διαδηλώσεις στους δρόμους υπέρ της δημοκρατίας κατά τη διάρκεια της στρατιωτικής διακυβέρνησης του στρατηγού Hussain Muhammed Ershad. Έχοντας με το μέρος της την λαϊκή εξέγερση, η Hasina έγινε γρήγορα εθνικό σύμβολο.

Εκλέχθηκε για πρώτη φορά στην εξουσία το 1996. Κέρδισε τα εύσημα για την υπογραφή μιας συμφωνίας διαμοιρασμού των υδάτων με την Ινδία και μιας ειρηνευτικής συμφωνίας με εξεγερμένες φυλές στα νοτιοανατολικά της χώρας.

Ταυτόχρονα όμως, η κυβέρνησή της επικρίθηκε για πολυάριθμες πιθανόν διεφθαρμένες επιχειρηματικές συμφωνίες και για υπερβολική υποταγή στην Ινδία. Αργότερα έχασε από την πρώην σύμμαχό της που έγινε αντίπαλός της, την Begum Khaleda Zia του Εθνικιστικού Κόμματος του Μπαγκλαντές (BNP), το 2001.

Η Hasina επανήλθε τελικά στην εξουσία το 2009 σε εκλογές που διεξήχθησαν υπό υπηρεσιακή κυβέρνηση.

Μια πραγματική πολιτική επιζώσα, υπέστη πολλές συλλήψεις όσο ήταν στην αντιπολίτευση, καθώς και αρκετές απόπειρες δολοφονίας, μία από τις οποίες, το 2004, έβλαψε την ακοή της. Έχει επίσης επιβιώσει από προσπάθειες να εξαναγκαστεί σε εξορία και από πολυάριθμες δικαστικές υποθέσεις στις οποίες κατηγορήθηκε για διαφθορά.

25 εκατ. άνθρωποι «ξέφυγαν» από το όριο της φτώχειας την τελευταία εικοσαετία

Το Μπαγκλαντές, υπό την πρωθυπουργία της Sheikh Hasina, παρουσιάζει μία αμφιλεγόμενη εικόνα.

Το μουσουλμανικής πλειοψηφίας έθνος, κάποτε ένα από τα φτωχότερα στον κόσμο, έχει επιτύχει αξιοσημείωτη οικονομική επιτυχία υπό την ηγεσία της από το 2009. Είναι πλέον μία από τις ταχύτερα αναπτυσσόμενες οικονομίες στην περιοχή, ξεπερνώντας ακόμη και τη γειτονική της Ινδία. Το κατά κεφαλήν εισόδημά της έχει τριπλασιαστεί την τελευταία δεκαετία και η Παγκόσμια Τράπεζα εκτιμά ότι περισσότεροι από 25 εκατομμύρια άνθρωποι έχουν βγει από τη φτώχεια τα τελευταία 20 χρόνια.

Μεγάλο μέρος αυτής της ανάπτυξης έχει τροφοδοτηθεί από τη βιομηχανία ενδυμάτων, η οποία αντιπροσωπεύει τη συντριπτική πλειονότητα των συνολικών εξαγωγών από το Μπαγκλαντές και έχει επεκταθεί ραγδαία τις τελευταίες δεκαετίες, προμηθεύοντας αγορές στην Ευρώπη, τη Βόρεια Αμερική και την Ασία.

Χρησιμοποιώντας ίδια κεφάλαια της χώρας, δάνεια και αναπτυξιακή βοήθεια, η κυβέρνηση της Hasina έχει επίσης αναλάβει τεράστια έργα υποδομής, συμπεριλαμβανομένης της εμβληματικής γέφυρας Padma, ύψους 2,9 δισ. δολαρίων, που διασχίζει τον Γάγγη.

Πτώση της ποιότητας της Δημοκρατίας, εξαφανίσεις και βόμβες

Η επίμονη άρνηση της Hasina να συμβιβαστεί, η προσκόλληση της στην κρατική βία και η ύφανση ενός δαιδαλώδους πελατειακού συστήματος, την είχαν απομακρύνει από τα προβλήματα της κοινωνίας του Μπαγκλαντές. Ίσως δεν μπόρεσε να προβλέψει το τι θα επακολουθούσε και όταν το είδε, ήταν πλέον αργά, αφήνοντάς της μόνο μία επιλογή: την παραίτηση και την φυγή.

Κατά την πρώτη θητεία της, ικανοποιώντας την κοινή γνώμη, παρέδωσε στη δικαιοσύνη τους πολιτικούς ηγέτες που κατηγορήθηκαν για εγκλήματα πολέμου, κατά την διάρκεια του πολέμου της

Ανεξαρτησίας του Μπαγκλαντές το 1971. Εκτέλεσε τους ενόχους που ανήκαν στην αντιπολίτευση, ενώ την ίδια ώρα «προσπερνούσε» αυτούς που ανήκαν στο δικό της κόμμα. Το 2013 διέταξε μια βάρβαρη καταστολή εναντίον φοιτητών θρησκευτικών σχολείων που πραγματοποιούσαν καθιστική διαμαρτυρία, τους οποίους είχε αποκαλέσει φανατικούς ισλαμιστές, με αποτέλεσμα δεκάδες νεκρούς. Τα γεγονότα αυτά θα ήταν αρκετά για την καθαίρεσή της, παρόλαυτα ο λαός του Μπαγκλαντές διατήρησε τις ελπίδες του, αφού η Hasina υποσχόταν νέες υποδομές και μείωση της ανεργίας.

Από το 2008, όπως σημειώνει ο Arafat Kabir, αμέτρητοι ακτιβιστές, συγγραφείς και διανοούμενοι, είτε φυλακίστηκαν, είτε εξαφανίστηκαν μέσα σε ένα «καθεστώς τρόμου». Ακόμα και πολλοί υποστηρικτές της βρέθηκαν στο στόχαστρο της πρωθυπουργού. Πολλοί βέβαια υποστηρίζουν ότι η διαμάχη μεταξύ Hasina και Khaleda Zia οδήγησαν σε αυτές τις καταστάσεις τρομοκρατίας που συμπεριλάμβαναν βόμβες σε λεωφορεία και εξωδικαστικές δολοφονίες, εμπλέκοντας με αυτόν τον τρόπο και την αντιπολίτευση στο «παιχνίδι αίματος».

Το Παρατηρητήριο Ανθρώπινων Δικαιωμάτων κατέγραψε εξαφανίσεις δημοσιογράφων και πολιτικών, ενώ το 2021 οι Δημοσιογράφοι Χωρίς Σύνορα αξιολόγησαν αρνητικά την πολιτική της Hasina για τα Μ.Μ.Ε. και την προώθηση του περιορισμού της ελευθερίας του Τύπου.

Όσον αφορά στην πολιτική της, η Hasina είχε κατηγορηθεί ότι βρισκόταν πολύ κοντά στην Ινδία εις βάρος της ίδιας της κυριαρχίας του Μπαγκλαντές. Η σχέση Hasina – Ινδίας θεωρείται από πολλούς ως ευθεία παρέμβαση της Ινδίας στην εσωτερική πολιτική της χώρας, αλλά και πηγή ισχύος για την ίδια την Hasina, γεγονός που δεν άρεσε στην Κίνα και στις Η.Π.Α.

Επιστροφή στο σήμερα

Οι τελευταίες διαμαρτυρίες ήταν η πιο σοβαρή πρόκληση που αντιμετώπισε η Hasina από τότε που ανέλαβε τα καθήκοντά της και ακολούθησαν μια άκρως αμφιλεγόμενη εκλογική αναμέτρηση, κατά την οποία το κόμμα της επανεξελέγη για τέταρτη συνεχόμενη κοινοβουλευτική θητεία.

Οι αναταραχές, ενώ ξεκίνησαν με αίτημα την κατάργηση των ποσοστώσεων στις θέσεις εργασίας στο δημόσιο, μετατράπηκαν σε ευρύτερο αντικυβερνητικό κίνημα, διότι χρησιμοποίησε την αστυνομία για να καταστείλει βίαια τους διαδηλωτές σκοτώνοντας περισσότερους από 200 και τραυματίζοντας πολλούς άλλους.

Η Hasina θεώρησε ότι η υπερβολική βία θα έκανε τη δουλειά της όπως την είχε κάνει στο παρελθόν. Χαρακτηριστικό είναι, όπως σημειώνει ο Shafquat Rabee, ότι της προτάθηκε να χρησιμοποιήσει ακόμα περισσότερη βία για να κρατηθεί στην εξουσία, άλλα κοντινοί της σύμβουλοι την απέτρεψαν. Ο γιος της Hasina αποκάλυψε ότι η ίδια δεν ήθελε να φύγει, κάτι που όμως αποφάσισε ύστερα από παραινέσεις της οικογένειάς της, με σκοπό να αποφύγει το χειρότερο για αυτήν. Η φυγή προς την Ινδία αποτέλεσε την καλύτερη επιλογή της.

Επιθέσεις διαδηλωτών κατά μειονοτικού πληθυσμού

Μία εβδομάδα περίπου μετά την πτώση του καθεστώτος της Hasina, και μετά τη βία που δέχτηκε η

ινδική μειονότητα του Μπαγκλαντές διαδηλώνει στην Ντάκα και το Τσίτταγκονγκ διότι, όπως μεταδίδουν μπαγκλαντεσιανά μέσα, συνεχίζει να βιώνει ανασφάλεια παρότι έλαβε διαβεβαιώσεις από τον επικεφαλής της μεταβατικής κυβέρνησης Muhammad Yunus.

Την περασμένη εβδομάδα, από τα 64 διαμερίσματα του Μπαγκλαντές στα 45 σημειώθηκαν περιστατικά βίας με θύματα πολίτες που ανήκουν σε μειονότητες και ειδικά στην ινδική. Ομάδες πολιτών επιτέθηκαν σε σπίτια, επιχειρήσεις, ακόμα και σε χώρους λατρείας, ενώ πολλοί Ινδοί τραυματίστηκαν. Σύμφωνα με στοιχεία του Firstpost, έως 800 Ινδοί προσπάθησαν να φύγουν από το Μπαγκλαντές ύστερα από την φυγή της Hasina, αλλά η Ινδία τους εμπόδισε να εισέλθουν στην χώρα, καθώς για την ώρα παραμένει θεατής των καταστάσεων.

Ο Muhammad Yunus κάλεσε τους εξεγερμένους φοιτητές να μην επιτρέψουν τις επιθέσεις εναντίον του μειονοτικού πληθυσμού, ενώ δημιούργησε τηλεφωνική γραμμή έκτακτης βοήθειας για τους ανθρώπους που δέχονται βία.

Οι κινήσεις αυτές καταγράφονται ως θετικές, παρόλαυτα ο υπηρεσιακός πρωθυπουργός θα πρέπει να πάει πέρα από τις δηλώσεις υποστήριξης και να δημιουργήσει εκ νέου το πλαίσιο με το οποίο οι μειονότητες θα νιώθουν ασφαλείς εντός της χώρας.

Κατηγορίες από την Hasina για εμπλοκή των Η.Π.Α.

Από τις 7 Αυγούστου η Sheikh Hasina διατηρεί σιγή ιχθύος όσον αφορά στα γεγονότα που την οδήγησαν στη φυγή της, ενώ παράλληλα ο γιος της μίλησε στα Μ.Μ.Ε. και η κόρη της προχώρησε σε σχετική ανακοίνωση. Πηγές αναφέρουν ότι η πρώην πρωθυπουργός ήθελε να πραγματοποιήσει ομιλία πριν εγκαταλείψει την Ντάκα, αλλά οι εξελίξεις φαίνεται να την πρόλαβαν.

Όπως ανακοινώθηκε στο Firstpost, ένα μέρος της ομιλίας που προετοίμαζε διέρρευσε στα Μ.Μ.Ε. μέσα στο οποίο η Hasina κατηγορεί τις Η.Π.Α. για αυτά που συνέβησαν. «Θέλουν να κατακτήσουν την εξουσία μέσω των νεκρών σωμάτων των φοιτητών, αλλά δεν θα το επιτρέψω. Παραιτήθηκα από την Πρωθυπουργία. Θα μπορούσα να είχα παραμείνει στην εξουσία αν είχα παραδώσει την κυριαρχία του νησιού Saint Martin και επιτρέψει στις Η.Π.Α. να επιβληθούν επί του Κόλπου της Βεγγάλης».

Τα λεγόμενα της Hasina αποτελούν σοβαρότατες κατηγορίες. Με λίγα λόγια κατηγορεί τις Η.Π.Α. για εμπλοκή στα εσωτερικά του Μπαγκλαντές και για ανατροπή της εκλεγμένης κυβέρνησης. Πρέπει να σημειωθεί ότι η διαρροή του μέρους της ομιλίας δεν έχει επιβεβαιωθεί, ενώ ο γιος της Hasina υποστηρίζει ότι δεν έχει υπάρξει προσχεδιασμένη ομιλία.

Αλλά ας δούμε το προϋπάρχον πλαίσιο. Οι Η.Π.Α. δεν ήταν υποστηρικτές της κυβέρνησης της Hasina, καθώς ο Biden δεν συμπεριέλαβε το Μπαγκλαντές στο τρίτο Summit for Democracy, όπως επίσης προειδοποίησε για κυρώσεις σε υψηλόβαθμα στελέχη της κυβέρνησης Hasina. Οι Η.Π.Α. δικαιολόγησαν την στάση τους, λέγοντας ότι υπάρχει μεγάλη ιδεολογική διαφορά, ενώ ο Biden μίλησε για τα ανθρώπινα δικαιώματα «που καθοδηγούν την εξωτερική πολιτική των Η.Π.Α.»

Από την πλευρά της Hasina, η ιδεολογική διαφορά αποτελεί πρόσχημα, ενώ η πραγματική αιτία είναι

η στρατηγική σημασία του Μπαγκλαντές. Τον Μάιο του 2024, η ίδια δήλωσε ότι «η προσφορά ήρθε από έναν λευκό άντρα. Αν επιτρέψω σε μία συγκεκριμένη χώρα να εγκαταστήσει αεροπορική βάση στο Μπαγκλαντές, τότε δεν θα έχω κανένα πρόβλημα». Πριν ένα χρόνο είχε τονίσει ότι η αντιπολίτευση θα πουλήσει το νησί Saint Martin στις Η.Π.Α.

Από την άλλη οι Η.Π.Α. αρνούνται ότι έλαβαν χώρα τέτοιου είδους συζητήσεις. Τον Ιούνιο του 2023 ο εκπρόσωπος Τύπου της κυβέρνησης Biden, Matthew Miller ανέφερε ότι «οι Η.Π.Α. σέβονται την εδαφική κυριαρχία του Μπαγκλαντές και ποτέ δεν υπήρξαν συζητήσεις για την κατασκευή αεροπορικής βάσης στο νησί Saint Martin. Θέλουμε να εργαστούμε μαζί με το Μπαγκλαντές για την προώθηση της Δημοκρατίας συμπεριλαμβανομένων των ελεύθερων και δίκαιων εκλογών».

Το ζήτημα που τίθεται εδώ, είναι αν είναι δυνατό να έχουν υπάρξει οι συγκεκριμένες προτάσεις. Υπάρχει ένας κανόνας σχετικά με τα γεωπολιτικά και αυτός είναι, ποτέ να μην υποτιμάς τους Αμερικανούς, ειδικά όσον αφορά στην ανατροπή καθεστώτων, καθώς υπάρχει ένα πλούσιο ιστορικό. Κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου, οι Η.Π.Α. ενορχήστρωσαν 72 ανατροπές καθεστώτων, μερικές από τις οποίες συνέβησαν σε γειτονικά κράτη του Μπαγκλαντές. Τα παιχνίδια εξουσίας τέτοιου τύπου δεν είναι άγνωστα στις Η.Π.Α., που στην συγκεκριμένη περίπτωση έχουν το κίνητρο και τα μέσα για την ανατροπή της Hasina, αλλά δεν υπάρχουν στοιχεία που μπορούν να αποδείξουν εντέλει την υπόθεση και τη σύνδεση των Η.Π.Α. με την φυγή της.

Από την άλλη, είναι εύκολο κάποιος να κατηγορεί ξένες δυνάμεις για την ανατροπή του, αλλά κανείς δεν μπορεί να αγνοήσει την σκληρή πραγματικότητα: οι πιέσεις από εξωτερικούς παράγοντες δεν αρκούν για την ανατροπή ενός καθεστώτος. Το καθεστώς της Hasina σκότωσε εκατοντάδες φοιτητές και ενώ της ζητήθηκε να απολογηθεί και να απελευθερώσει τους φυλακισμένους διαδηλωτές, η πρώην πρωθυπουργός αγνόησε πλήρως τα αιτήματα, οδηγώντας τους διαδηλωτές έξω από το Προεδρικό Μέγαρο.

Εν κατακλείδι, η αποπομπή της Hasina είναι το αποτέλεσμα πολλών παραγόντων. Ανάμεσά τους, ο συνδυασμός εσωτερικής δυσφορίας από τις ακολουθούμενες πολιτικές, συλλήψεων μελών της αντιπολίτευσης και αντικρουόμενων συμφερόντων ξένων δυνάμεων επέφερε την αλλαγή του καθεστώτος στην πολιτική σκηνή του Μπαγκλαντές.

Ο Παύλος Μαραγκός είναι δημοσιογράφος, απόφοιτος του τμήματος Επικοινωνίας, Μέσων και Πολιτισμού με MSc Πολιτικής Επιστήμης & Ιστορίας στο Πάντειο Πανεπιστήμιο.